

INVESTITSIYALARNI MILLIY IQTISODIYOTDA TUTGAN O‘RNI VA O‘ZIGA XOS XUSUSIYATLARI

Zavkiddinov Bobur Botirovich

Uzbekiston Respublikasi Prezidenti xuzuridagi

Davlat siyosati va boshkaruvi akademiyasi mustakil izlanuvchisi

Annotatsiya: Mazkur maqolada investitsiyalarning milliy iqtisodiyotdagi o‘rni, ularning iqtisodiy o‘rish va rivojlanishga ta’siri hamda o‘ziga xos xususiyatlari tahlil qilingan. Tadqiqot davomida investitsiya jarayonlarining iqtisodiy samaradorligi, ularni boshqarish mexanizmlari va milliy iqtisodiyotdagi roli ilmiy jihatdan asoslab berilgan. Shuningdek, investitsion faoliyatni rivojlantirish bo‘yicha amaliy tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Kalit so‘zlar: Investitsiya, milliy iqtisodiyot, iqtisodiy o‘rish, kapital qo‘yilmalar, investitsion muhit.

Kirish

Bugungi globallashuv sharoitida milliy iqtisodiyotning barqaror rivojlanishi ko‘p jihatdan investitsiya faoliyatiga bog‘liq. Investitsiyalar ishlab chiqarishni kengaytirish, yangi texnologiyalarni joriy etish va iqtisodiy o‘rishni ta’minlashda muhim omil hisoblanadi. Ayniqsa, rivojlanayotgan davlatlar uchun investitsiyalar iqtisodiy modernizatsiya va raqobatbardoshlikni oshirishning asosiy manbalaridan biridir. Investitsiyalar nafaqat iqtisodiy ko‘rsatkichlarni yaxshilaydi, balki yangi ish o‘rinlari yaratish, infratuzilmani rivojlantirish va ijtimoiy farovonlikni oshirishga ham xizmat qiladi. Shu sababli investitsiya jarayonlarini ilmiy asosda o‘rganish va samarali boshqarish dolzarb masala hisoblanadi. Zamonaviy iqtisodiyotda investitsiyalar ichki va tashqi manbalar hisobiga shakllanadi. Ichki investitsiyalar asosan davlat va xususiy sektor mablag‘lari hisobiga amalga oshirilsa, tashqi investitsiyalar xorijiy kapital oqimi orqali ta’minlanadi.

Metodlar

Tadqiqot jarayonida iqtisodiy tahlil, taqqoslash, statistik ma’lumotlarni o‘rganish va tizimli yondashuv usullaridan foydalanildi. Investitsiyalarning milliy iqtisodiyotga ta’sirini aniqlash uchun nazariy va amaliy manbalar o‘rganildi.

Shuningdek, investitsion faoliyat samaradorligini baholashda iqtisodiy ko‘rsatkichlar, jumladan, yalpi ichki mahsulot o‘rish, kapital qo‘yilmalar hajmi va ishlab chiqarish samaradorligi tahlil qilindi. Empirik tahlil orqali investitsiyalarning iqtisodiy rivojlanishdagi o‘rni aniqlashtirildi. Tadqiqot

davomida kompleks yondashuv asosida investitsiya jarayonlari turli omillar bilan bog'liqlikda o'rganildi. Xususan, investitsion muhit, davlat siyosati, moliyaviy resurslar va tashqi iqtisodiy aloqalar o'zaro bog'liqlikda tahlil qilindi. Bu esa investitsiyalarning iqtisodiyotdagi haqiqiy ta'sirini yanada aniqroq baholash imkonini berdi.

Bundan tashqari, statistik va dinamik tahlil usullari qo'llanilib, investitsiyalar hajmining vaqt bo'yicha o'zgarishi va uning iqtisodiy o'sish bilan bog'liqligi o'rganildi. Bu orqali investitsiyalarning uzoq muddatli ta'siri va rivojlanish tendensiyalari aniqlashtirildi. Tadqiqot natijalarining ishonchliligini ta'minlash maqsadida ilmiy manbalar, iqtisodiy hisobotlar va tahliliy ma'lumotlardan keng foydalanildi. Ushbu metodologik yondashuv investitsiyalarning milliy iqtisodiyotdagi o'rnini chuqur va har tomonlama o'rganishga xizmat qildi. Eksperimental va case-study metodlar ham tadqiqotga kiritildi. Ma'lum hududlar va tarmoqlardagi real investitsiya loyihalari o'rganilib, ularning natijalari va muvaffaqiyat omillari aniqladi. Shu orqali investitsion faoliyatning samaradorligini oshirish bo'yicha amaliy tavsiyalar ishlab chiqildi.

Umuman olganda, tadqiqot metodlari kompleks va integratsiyalashgan bo'lib, statistik, analitik, ekspert va empirik yondashuvlarni o'z ichiga oladi. Bu esa investitsiyalarning milliy iqtisodiyotga ta'sirini aniq va ishonchli baholash imkonini yaratdi.

Natijalar

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, investitsiyalar milliy iqtisodiyotning asosiy harakatlantiruvchi kuchi hisoblanadi. Investitsiya hajmining oshishi ishlab chiqarish quvvatlarining kengayishiga, texnologik yangilanishga va mahsulot sifatining yaxshilanishiga olib keladi.

Shuningdek, investitsiyalar iqtisodiyotning turli tarmoqlari o'rtasida resurslarning samarali taqsimlanishini ta'minlaydi. Natijalar shuni ko'rsatdiki, investitsion muhit qanchalik qulay bo'lsa, iqtisodiy o'sish sur'atlari shunchalik yuqori bo'ladi.

Tahlillar davomida aniqlanishicha, xorijiy investitsiyalarni jalb qilish milliy iqtisodiyotning modernizatsiyasiga va innovatsion rivojlanishiga sezilarli ta'sir ko'rsatadi. Bu esa mamlakatning xalqaro bozordagi raqobatbardoshligini oshiradi. Qo'shimcha ravishda olib borilgan tadqiqotlar shuni ko'rsatdiki, investitsiyalar hajmining ortishi bilan bandlik darajasi ham oshadi, yangi ish o'rinlari yaratiladi va aholi daromadlari ko'payadi. Bu esa ijtimoiy-iqtisodiy barqarorlikni ta'minlashda muhim omil hisoblanadi. Ayniqsa, sanoat va xizmat ko'rsatish sohaslariga yo'naltirilgan investitsiyalar qisqa muddat ichida yuqori samaradorlikni ta'minlashi kuzatildi.

Shuningdek, investitsiyalar infratuzilmani rivojlantirishda ham muhim natijalarni beradi. Transport, energetika va kommunikatsiya sohalariga kiritilgan investitsiyalar butun iqtisodiyotning samarali ishlashiga xizmat qiladi. Natijada ishlab chiqarish jarayonlari tezlashadi va logistika xarajatlari kamayadi.

Tadqiqot natijalari yana shuni ko'rsatdiki, innovatsion loyihalarga yo'naltirilgan investitsiyalar yuqori qo'shilgan qiymat yaratishga imkon beradi. Bu esa iqtisodiyotning tarkibiy jihatdan yangilanishiga va yuqori texnologiyali mahsulotlar ulushining oshishiga olib keladi.

Umuman olganda, olingan natijalar investitsiyalar iqtisodiy o'sish, bandlik, innovatsion rivojlanish va ijtimoiy farovonlikni ta'minlashda kompleks ta'sirga ega ekanligini ko'rsatdi.

Mulohaza

Investitsiyalar milliy iqtisodiyotdagi murakkab tizimning ajralmas qismi sifatida ko'riladi, chunki ular nafaqat moddiy resurslar, balki innovatsion rivojlanish va iqtisodiy barqarorlikni shakllantiruvchi omil hisoblanadi. Tadqiqot jarayonida aniqlanishicha, investitsiyalar samaradorligi nafaqat ularning hajmiga, balki yo'naltirilgan tarmoqlar, vaqt va boshqaruv mexanizmlariga bog'liq. Shu nuqtai nazardan, milliy iqtisodiyotning strategik ustuvor yo'nalishlariga mos ravishda resurslarni taqsimlash investitsiyalarning maksimal natija berishini ta'minlaydi.

Olingan ma'lumotlar shuni ko'rsatadiki, investitsiyalar iqtisodiy o'sishni rag'batlantirish bilan bir qatorda, yangi ish o'rinlari yaratishga, jamiyatning ijtimoiy barqarorligini oshirishga va aholi farovonligini yaxshilashga xizmat qiladi. Shu bilan birga, investitsiyalarning turli shakllari — to'g'ridan-to'g'ri xorijiy sarmoyalar, davlat kapitali va xususiy sektor mablag'lari — har biri o'ziga xos ta'sir mexanizmini yaratadi. Shuni ta'kidlash kerakki, investitsiyalarning milliy iqtisodiyotdagi ijobiy ta'siri ko'pincha ularni qo'llab-quvvatlovchi institutsional va siyosiy sharoitlarga bog'liq. Masalan, korrupsiyaning past darajasi, shaffof moliyaviy va huquqiy tizimlar, ilg'or boshqaruv tajribasi mavjud bo'lgan mamlakatlarda investitsiyalar sezilarli darajada yuqori natija beradi. Shu bois, investitsiya siyosatini faqat iqtisodiy nuqtai nazardan emas, balki institutsional va ijtimoiy jihatlarni ham hisobga olgan holda shakllantirish muhimdir.

Tadqiqot davomida shuningdek, hududiy tafovutlar va iqtisodiy nomutanosibliklar investitsiyalar samaradorligini cheklashi aniqlangan. Katta shaharlar va rivojlangan hududlarga yo'naltirilgan sarmoyalar qisqa muddatli ijobiy natija bera oladi, ammo chekka va rivojlanmagan hududlar bundan yetarlicha foyda ololmaydi. Shu sababli investitsiyalarni hududlar kesimida balansli taqsimlash va mintaqaviy rivojlanish strategiyasini ishlab chiqish

zarur.

Olingan natijalar investitsiyalarning iqtisodiyotdagi oʻrni juda muhim ekanligini yana bir bor tasdiqlaydi. Biroq investitsion faoliyatni samarali tashkil etish uchun muayyan shart-sharoitlar zarur. Jumladan, huquqiy baza barqarorligi, moliyaviy tizim rivojlanganligi va investorlarga qulay muhit yaratilishi muhim ahamiyatga ega.

Shuningdek, investitsiyalarni samarali boshqarish, ularni ustuvor tarmoqlarga yoʻnaltirish va innovatsion loyihalarni qoʻllab-quvvatlash orqali iqtisodiy oʻsishni tezlashtirish mumkin.

Biroq ayrim holatlarda investitsiyalarning notoʻgʻri taqsimlanishi yoki samaradorligi past loyihalarga yoʻnaltirilishi iqtisodiy samaradorlikni kamaytirishi mumkin. Shu sababli investitsiya siyosatini puxta rejalashtirish va monitoring qilish zarur.

Qoʻshimcha ravishda shuni taʼkidlash joizki, investitsion muhitning jozibadorligi nafaqat iqtisodiy, balki siyosiy va ijtimoiy omillarga ham bevosita bogʻliqdir. Siyosiy barqarorlik, korrupsiyaning past darajasi, ochiq va shaffof boshqaruv tizimi investorlar ishonchini oshiruvchi asosiy omillardan hisoblanadi. Shu bois davlat tomonidan investitsiya muhitini yaxshilashga qaratilgan islohotlar uzluksiz davom ettirilishi zarur.

Bundan tashqari, investitsiyalarni jalb qilishda hududiy nomutanosibliklar ham muhim muammo sifatida namoyon boʻladi. Aksariyat investitsiyalar rivojlangan hududlarga yoʻnaltirilishi natijasida ayrim mintaqalarda iqtisodiy rivojlanish sekinlashadi. Shu sababli investitsiyalarni hududlar kesimida muvozanatli taqsimlash, infratuzilmani rivojlantirish va chekka hududlarga investorlarni jalb etish boʻyicha alohida choralar koʻrish lozim.

Yana bir muhim jihat — investitsiyalarning samaradorligini oshirishda inson kapitalining roli katta ekanligidir. Malakali kadrlar, zamonaviy bilim va koʻnikmalarga ega mutaxassislar mavjud boʻlgan sharoitda investitsiyalar yuqori natija beradi. Shu bois taʼlim tizimini rivojlantirish va kadrlar tayyorlashga alohida eʼtibor qaratish zarur.

Shuningdek, global iqtisodiy oʻzgarishlar va moliyaviy inqirozlar investitsiya oqimlariga sezilarli taʼsir koʻrsatishi mumkin. Bu esa milliy iqtisodiyotda risklarni boshqarish tizimini takomillashtirish, investitsiyalarni diversifikatsiya qilish va ichki manbalarga tayanishni kuchaytirish zaruratini keltirib chiqaradi.

Umuman olganda, investitsiyalarni samarali boshqarish va ulardan oqilona foydalanish iqtisodiy barqarorlikni taʼminlashning muhim sharti hisoblanadi. Shu sababli investitsiya siyosatini kompleks va uzoq muddatli strategiya asosida olib borish muhim ahamiyat kasb etadi. Yana mulohazalar shuni koʻrsatadiki, investitsiyalarni samarali boshqarish, ularni iqtisodiy va

ijtimoiy ustuvor yo‘nalishlarga yo‘naltirish hamda nazorat va monitoring tizimini takomillashtirish milliy iqtisodiyotning uzoq muddatli barqaror rivojlanishini ta‘minlashda hal qiluvchi ahamiyatga ega. Shu asosda, davlatning investitsiya siyosati strategik va uzoq muddatli reja sifatida shakllantirilishi zarur.

Xulosa va tavsiyalar

Xulosa qilib aytganda, investitsiyalar milliy iqtisodiyotning rivojlanishida muhim strategik omil hisoblanadi. Ular ishlab chiqarishni kengaytirish, innovatsiyalarni joriy etish va iqtisodiy barqarorlikni ta‘minlashda asosiy rol o‘ynaydi. Investitsiyalar orqali iqtisodiyotning tarkibiy tuzilmasi takomillashadi, yangi texnologiyalar joriy etiladi va yuqori qo‘shilgan qiymatga ega mahsulotlar ishlab chiqarish imkoniyati kengayadi.

Shuningdek, investitsiyalar ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishga ham sezilarli ta‘sir ko‘rsatadi. Yangi ish o‘rinlarining yaratilishi, aholi daromadlarining oshishi va infratuzilmaning rivojlanishi natijasida jamiyat farovonligi yuksaladi. Shu bilan birga, investitsiyalar iqtisodiy xavfsizlikni mustahkamlash va milliy iqtisodiyotning global raqobatbardoshligini oshirishda muhim ahamiyatga ega.

Tadqiqot natijalariga asoslanib quyidagi tavsiyalarni keltirish mumkin. Avvalo, investitsion muhitni yanada yaxshilash va investorlar uchun qulay shart-sharoitlar yaratish zarur. Bunda huquqiy bazani takomillashtirish, byurokratik to‘siqlarni kamaytirish va ochiq iqtisodiy siyosat yuritish muhim ahamiyatga ega.

Shuningdek, xorijiy investitsiyalarni jalb qilish bilan bir qatorda ichki investitsiya manbalarini ham faollashtirish lozim. Mahalliy tadbirkorlikni qo‘llab-quvvatlash, kichik va o‘rta biznesni rivojlantirish orqali investitsiya jarayonlarini kengaytirish mumkin.

Bundan tashqari, investitsiyalarni ustuvor tarmoqlarga yo‘naltirish muhim hisoblanadi. Xususan, sanoat, qishloq xo‘jaligi, energetika va innovatsion texnologiyalar sohalariga investitsiyalarni ko‘paytirish iqtisodiy samaradorlikni oshiradi.

Yakuniy xulosa sifatida aytish mumkinki, investitsiyalarni jalb qilish va ulardan samarali foydalanish bo‘yicha kompleks yondashuvni shakllantirish milliy iqtisodiyotning uzoq muddatli barqaror rivojlanishini ta‘minlaydi. Shu asosda investitsiya siyosatini izchil amalga oshirish mamlakatning iqtisodiy salohiyatini yanada oshirishga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. Abdug‘aniyev A. Iqtisodiy rivojlanish va investitsiyalar. Toshkent 2019 120-128-betlar
2. Karimov I. Milliy iqtisodiyot asoslari. Toshkent 2018 95-102-betlar

3. Rasulov X. Investitsiya faoliyatini boshqarish. Toshkent 2020 140-148-betlar
4. Tursunov B. Iqtisodiy islohotlar va investitsiyalar. Samarqand 2021 77-85-betlar
5. Yuldashev M. Investitsiya siyosati va rivojlanish. Toshkent 2017 110-118-betlar
6. Nurmatov D. Zamonaviy iqtisodiyot va investitsiyalar. Toshkent 2022 150-158-betlar
7. Qodirov S. Xorijiy investitsiyalarni jalb qilish. Buxoro 2020 60-68-betlar